

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

สันติเทพ ศิลปบรรเลง*

หอจดหมายเหตุแห่งชาติของประเทศไทย เป็นหน่วยงานที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2495 มีสภาพเป็นกองชื่อ "กองจดหมายเหตุแห่งชาติ สังกัดกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมศิลปากร พ.ศ. 2495 เรียกกันโดยทั่วไปว่า

"หอจดหมายเหตุแห่งชาติ"

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ตั้งอยู่ภายในบริเวณเดียวกับหอสมุดแห่งชาติท่าवासกรี เป็นตึกสีขาวขนาดใหญ่อยู่ด้านหลังหออัครารวุธ เยื้องกับอาคารใหญ่ของหอสมุดแห่งชาติ ถนนสามเสน กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันหอจดหมายเหตุแห่งชาติให้บริการค้นคว้าศึกษาวิจัยเอกสารต่าง ๆ มากมาย หลายประเภท ยกตัวอย่างเช่น เอกสารการบริหารราชการแผ่นดิน , เอกสารของหน่วยงาน รัฐบาลกิจจตลอดจนเอกสารสำคัญของชาติ เช่น บันทึกราชการ แผนภาพถ่าย ภาพวาด แผนที่ แผนที่ แผนที่ แบบแปลน แถบบันทึกเสียง ฟิล์มภาพยนตร์ ไมโครฟิช ไมโครฟิล์ม ฯลฯ เอกสารเหล่านี้เป็นหลักฐานการปฏิบัติงานของรัฐบาลในด้านต่าง ๆ เอกสารต้นฉบับส่วนใหญ่ ได้แก่ ใบบอกสารตราฎีการ้องทุกข์ รายงานการประชุม หนังสือโต้ตอบ บันทึกความเห็น บันทึกข้อวินิจฉัยสั่งนินษฐาน ประกาศพระราชบัญญัติ รายงานตรวจราชการ สถิติตารางตัวเลข เป็นต้น

นอกจากเอกสารดังกล่าวแล้ว หอจดหมายเหตุแห่งชาติยังเก็บรักษาเอกสารส่วนบุคคล ซึ่งเป็นเอกสารของรัฐบุรุษ นักปกครอง นักวิชาการ นักการเมือง และบุคคลสำคัญทาง ประวัติศาสตร์สาขาต่าง ๆ เอกสารเหล่านี้เจ้าของเอกสารหรือทายาทได้มีจิตศรัทธาบริจาคมอบ ให้เป็นสมบัติของชาติเพื่อใช้ประโยชน์เป็นหลักฐานอ้างอิงในการศึกษาค้นคว้าวิจัย เช่น เอกสารส่วนบุคคลหรือต้นฉบับตัวเขียนของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล และเอกสารชุดสำคัญที่สุด ได้แก่ เอกสารส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าฯ กรมพระยาเดชาดิศร เป็นต้น

* บรรณารักษ์ หอสมุด เอ. ยู. เอ.

สำหรับข้อมูลเอกสารที่ให้บริการค้นคว้าวิจัยนั้น เป็นข้อมูลเอกสารตั้งแต่ปลายสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เอกสารต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้นฉบับของเรื่องที่เป็นประวัติศาสตร์เมื่อเก็บรักษาไว้ย่อมเป็นประโยชน์อันมหาศาล ไม่เฉพาะหรือเพียงเพื่อการเรียบเรียงทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาเท่านั้น แต่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับครู-อาจารย์ นักวิชาการผู้บรรยายในสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิชารัฐประศาสนศาสตร์ พัฒนบริหารศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ เป็นอันมากอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้เรียนรู้ให้ทราบถึงพื้นฐานการปกครองประเทศ การวางหลักบริหารราชการ การพัฒนาประเทศที่ดำเนินการมาแล้วตลอดจนภูมิหลังหรือประวัติความเป็นมา แห่งหลักการปกครอง ในยุคสมัยนั้นอย่างแท้จริง แทนที่จะใช้หลักการทางวิชาการจากตำรับตำราที่ชาวต่างประเทศแต่งขึ้นซึ่งอาจคลาดเคลื่อนไม่ถูกต้องตรงกับหลักฐานต้นฉบับของจริงก็เป็นได้

เอกสารการบริหารราชการแผ่นดินในยุคอดีตที่ผ่านมาจะเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงการบริหารราชการแผ่นดินของไทย และการพัฒนาบ้านเมืองในยุคปัจจุบันได้ ก้าวหน้าไปไกลกว่าการพัฒนาที่ได้เริ่มต้นกันมาตลอดเพียงไร ข้อมูลเอกสารสำคัญที่น่าสนใจอย่างยิ่งก็คือ เอกสารการบริหารราชการแผ่นดินสมัยรัชกาลที่ 5 - รัชกาลที่ 7 ซึ่งหอจดหมายเหตุแห่งชาติได้รับมอบจากกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เมื่อ พ.ศ. 2495 นับว่าเป็นเอกสารสำคัญทางการปกครองและการพัฒนาประเทศที่จะให้ข้อมูลความรู้ในหัวข้อเรื่องต่าง ๆ ได้ละเอียดถี่ถ้วนอย่างดี เช่น เรื่องการพัฒนาการเกษตร และการชลประทาน เรื่องสภาพที่ปรึกษาการบริหารราชการแผ่นดิน เรื่องการปฏิรูปการทหารในสมัยรัชกาลที่ 5 เรื่องการบริหารราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 6 เรื่องบทบาทของกองทัพบกไทยในสงครามโลกครั้งที่ 1 เรื่องการเมืองและการบริหารราชการในประเทศสยาม ระหว่าง พ.ศ. 2468-2475 เป็นต้น เอกสารสำคัญต่าง ๆ เหล่านี้ทางหอจดหมายเหตุแห่งชาติได้จัดทำเครื่องมือช่วยค้นเป็นบัญชีเอกสาร และบัตรรายการสาระสังเขป รวมทั้งดัชนีเอกสารจดหมายเหตุเฉพาะเรื่อง เอกสารแยกเป็นกระทรวง ทบวง กรม แบ่งหมู่เอกสารออกเป็นหัวเรื่องสำคัญ ในแต่ละหัวเรื่องยังแบ่งเป็นหมวดหมู่ย่อย ๆ จัดเป็นแฟ้มเรียงตามลำดับเรื่องอย่างเป็นระเบียบ ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ต้องการศึกษาค้นคว้าอันได้แก่ ข้าราชการ เอกชน นักเรียน-นิสิตนักศึกษา นักวิจัย นักโบราณคดี ตลอดจนประชาชนและบุคคลทั่วไป

นอกจากให้บริการค้นคว้าทางด้านเอกสารแล้ว ยังมีการให้บริการค้นคว้าสื่อทัศนวิสัยจดหมายเหตุประเภทต่าง ๆ เช่น ภาพถ่ายซึ่งเป็นภาพถ่ายรุ่นแรก ตั้งแต่เริ่มมีการนำกล้องถ่ายรูปเข้ามาใช้ในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วยภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ พระบรมฉายาลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์และพระบรมวงศานุวงศ์ พระราชพิธีสำคัญต่าง ๆ ในพระบรมมหาราชวัง ภาพถ่ายสถานที่โบราณวัตถุสถานทั้งในและต่างประเทศ ภาพถ่ายแผนที่แบบแปลน แผนที่ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5

ตลอดจนภาพถ่ายทางอากาศของประเทศไทยช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากนี้ยังมีฟิล์มภาพยนตร์ที่ได้รับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธามอบให้ และได้นำเอาบางภาพที่สำคัญไปถ่ายเป็นสไลด์ (Slide) หรือภาพนิ่ง เก็บไว้เป็นข้อมูลหลักฐาน ในระยะต่อมาเมื่อมีการนำวีดิโอเทปเข้ามาใช้ในประเทศไทย ก็มีการจัดทำบันทึกลงในม้วนวีดิโอเทปไว้เพื่อสะดวกในการจัดฉายหรือการให้บริการ สำหรับวีดิโอเทปนั้นก็รวบรวมเรื่องราวเฉพาะที่เกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งของไทยและของโลกไว้ด้วยรวมทั้งรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยและได้ออกอากาศแพร่ภาพไปแล้ว เพื่อบันทึกไว้เป็นข้อมูลภาพเป็นหลักฐานอ้างอิงได้ด้วย

หอจดหมายเหตุแห่งชาติยังให้บริการทำสำเนาไมโครฟิล์มและฟิล์มคอปเปอร์ (Xerox) จากต้นฉบับโดยคิดค่าบริการในราคาสมควร

ไมโครฟิล์มคอปเปอร์ต่าง ๆ จะแยกเก็บต่างหากในห้องที่มีครุภัณฑ์และอุปกรณ์เก็บไมโครฟิล์มที่เหมาะสมตามหลักวิชาโดยเจ้าหน้าที่เทคนิคจะทำคู่มือช่วยค้นไมโครฟิล์มและสิ่งพิมพ์เช่นเดียวกับเอกสารตัวเขียน

บริการของหอจดหมายเหตุแห่งชาติตามระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการเข้าค้นคว้าเอกสารในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2533 กำหนดว่า ผู้ค้นคว้าที่เป็นคนไทยทุกคนสามารถใช้บริการเอกสารของกองหอจดหมายเหตุแห่งชาติได้ โดยไปติดต่อทำบัตรขออนุญาตเข้าค้นคว้า เพียงกรอกข้อความในแบบฟอร์มขออนุญาตพร้อมนำรูปถ่ายขนาด 1 นิ้ว หนึ่งหน้าตรงไม่สวมหมวก จำนวน 1 รูป สำหรับติดบัตร

สำหรับผู้ค้นคว้าที่ต้องการจะทำการค้นคว้าข้อมูลไม่เกิน 7 วัน ไม่ต้องใช้รูปถ่าย เจ้าหน้าที่จะออกบัตรค้นคว้าชั่วคราวให้ แต่สำหรับผู้ค้นคว้าที่เป็นชาวต่างประเทศ ต้องมีหนังสืออนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากรและจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติเสียก่อนเป็นหลักฐานจึงจะเข้าทำการค้นคว้าวิจัยได้

บุคคลทุกคนที่ได้รับอนุญาตให้เข้าทำการค้นคว้าภายในหอจดหมายเหตุแห่งชาติทุกแผนกจะต้องรับผิดชอบเอกสารตลอดเวลาที่ทำการค้นคว้าโดย ห้ามขีดเขียนลงในเอกสาร ห้ามใช้ปากกาหมึกซึม และปากกาลิ้น้ำทุกชนิด ห้ามวางวัตถุสิ่งใดลงบนเอกสาร ห้ามแยกเอกสารจากปกหรือแฟ้มที่เรียบเรียงไว้เป็นระเบียบแล้ว ห้ามนำเอกสารออกจากห้องค้นคว้าไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น และเมื่อค้นคว้าวิจัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้มอบสำเนางานเขียนหรือบทนิพนธ์-วิทยานิพนธ์นั้น ให้แก่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ 1 ชุดอีกด้วย

การขอทำสำเนาเอกสาร ผู้ค้นคว้าสามารถขอทำสำเนาเอกสารได้โดยกรอกข้อความตามแบบฟอร์ม การขอทำสำเนาและมอบให้เจ้าหน้าที่ประจำห้องค้นคว้า พร้อมกับตัวต้นฉบับเอกสารซึ่งค้นหน้าที่ต้องการไว้ แล้วซึ่งจะต้องชำระค่าทำสำเนาในราคาขอมเยา

รายละเอียดของระเบียบการใช้บริการต่าง ๆ ของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ผู้ค้นคว้าจะได้รับแจกจากเจ้าหน้าที่เมื่อไปติดต่อขอเข้าใช้บริการโดยผู้ค้นคว้าไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

หอจดหมายเหตุแห่งชาติเปิดบริการทุกวันราชการตั้งแต่เวลา 8.30 น. ถึง 16.00 น. เว้นวันอาทิตย์และวันหยุดราชการอื่น ๆ และจะหยุดการให้บริการระยะยาวประจำปี ตั้งแต่วันที่ 15-30 ธันวาคม ของทุกปี เพื่อทำการสำรวจตรวจสอบเอกสารทั้งหมดเพื่อความพร้อมในการเตรียมให้บริการในปีต่อไป

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ นับว่าหอจดหมายเหตุแห่งชาติเป็นหน่วยงานราชการที่ให้ บริการข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์-โบราณคดี และศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างกว้างขวาง และสมบูรณ์ที่สุด มีวิสัยทัศน์การค้นคว้าที่ทันสมัย สมควรแก่การยกย่อง และสนับสนุน ส่งเสริมให้เจริญก้าวหน้าอันจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษา ค้นคว้าวิจัยเป็นอันเอกประการ

ขอขอบคุณ กองหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ผู้ให้ข้อมูล